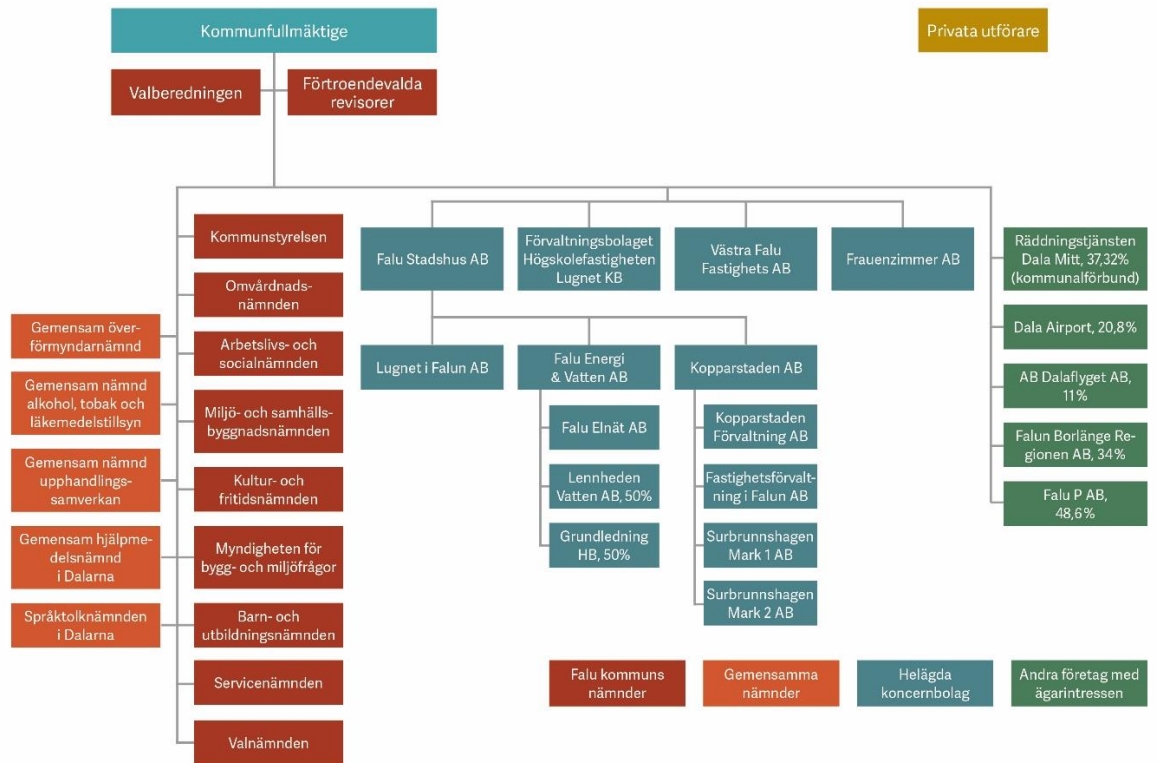

A group of people, including adults and children, are hiking through a forest. One woman in a black jacket is helping a young child in a colorful jacket climb over a log. Other people are visible in the background, some wearing backpacks. The scene is outdoors with many trees and green grass.

Årsplan med budget 2024-2026

Beslutad av kommunfullmäktige den 20 juni 2023 § 141

Organisationsöversikt

Innehåll

Organisationsöversikt.....	1
Förord – kommunstyrelsens ordförande.....	3
Inledning.....	5
Det politiska styrets prioriteringar juni 2024.....	5
Planeringsförutsättningar 2024 – 2026.....	10
Befolkningsutveckling.....	10
Den makroekonomiska utvecklingen.....	11
Utvecklingen av Falu kommuns ekonomi.....	13
Finansiella mål för god ekonomisk hushållning.....	15
Ekonomisk sammanställning.....	17
Driftramar för budget 2024 och ekonomisk plan 2025 och 2026.....	17
Investeringar 2024 – 2028.....	18
Resultaträkning 2024–2026.....	21
Balansräkning 2024–2026.....	22
Kassaflödesanalys 2024–2026.....	22

Förord – kommunstyrelsens ordförande

Vi går en tuff ekonomisk tid till mötes. Inflationen, ränteläget och stigande drivmedels- och energipriser påverkar inte bara hushållens utan även kommunens ekonomi på ett genomgripande sätt. I Falu kommun har vi varit "vana" att under en längre tid kunna redovisa starka resultat. Därigenom har vi haft möjligt att spara i ladorna eller den så kallade resultatutjämningsreserven.

Nu är läget ett helt annat och risken för att vi behöver använda oss av nämnda reserv gäller både för innevarande budgetår (2023) och eventuellt även för kommande (2024). Samtidigt måste vi inse att det ränteläge som vi under det senaste decenniet sett som normalt inte förespås komma tillbaka. Att en större del av kakan även fortsättningsvis kommer behöva gå till att betala räntor och högre kostnader för livsmedel, el och drivmedel, i kombination med en åldrande befolkning, leder fram till slutsatsen att storleken på kommunens kostym behöver ses över.

De vägledande principer som ligger till grund för de omprioriteringar som kommer behöva göras är följande;

- värna kärnverksamheten,
- prioritera satsningar som på sikt leder till effektiviseringar och
- utgå från nivån för vad som krävs enligt lag.

Att värna kärnverksamheten innebär för oss att värna de välfärdstjänster som ligger våra kommunmedborgare närmast så som barnomsorg, skola och äldreomsorg.

Barn och ungas framtid ska genom satsningar på förskolan och skolan även fortsättningsvis prioriteras. Både den volymökning som aviserats och uppstarten av resursskolan möjliggörs kommande verksamhetsår. Höjd grundbemanning inom förskolan möjliggörs genom omprioriteringar inom den egna verksamheten.

En god omsorg för våra äldre och andra omsorgstagare i den kommunala verksamheten hänger tätt samman med en god arbetsmiljö för våra anställda. Därför säkerställer vi en satsning på personalens arbetsmiljö genom införandet av arbetsskor. Omsorgens bemanning är en utmaning redan här och nu och kommer förvärras om inte åtgärder vidtas. Ett omfattande arbete med fokus dels på att minska andelen timanställda - för att ge bättre omsorg och tryggare anställningar - och dels på att trygga bemanningen och minska antalet övertidstimmar kommer ge effekt.

Ekonomiska utmaningar till trots så behöver vår organisation ta steg för att bli mer digital. Syftet med att bibehålla en satsning på digital utveckling handlar både om att effektivisera vår organisation idag genom att lösgöra mer tid för de uppgifter där kontakt mellan människor är nödvändig och om att stå rustade inför framtiden. Trycket på vår kommunala välfärd kommer förändras inom loppet av några mandatperioder. För att klara utmaningen måste omställningen börja nu.

När resurserna tryter så måste ansvar tas för att nyttjandet av välfärden idag inte ska gå ut över kommande generationers möjlighet till den samma. Samtliga verksamheter ges genom denna budget i uppgift att se över sina kostnader för att säkerställa en ekonomi i balans. Förutom nämndspecifika åtgärder, behöver ett särskilt fokus läggas på processer som berör flera nämnder, för att därigenom hitta områden där man tillsammans kan hitta kostnadsminskningar. Ett nödvändigt steg i det arbetet blir att granska verksamheter utifrån perspektivet vad av det som görs idag ligger inom ramen för vad som är lagstadgat.

Falu kommun är samtidigt en kommun med jämförelsevis goda förutsättningar. Vi har hög sysselsättning, ett starkt och brett näringsliv med blandning av många små- och medelstora företag, ett rikt kultur- och fritidsliv och många aktiva föreningar som skapar en stabil grund för gemensam utveckling. Med samarbete och samverkan som ledord för det arbete vi har framför oss så är det politiska styrets övertygelse att verksamhetsår 2024 kommer innebära steg i rätt riktning.

Att kommande verksamhetsår kommer bli ett tufft år råder det inga som helst tvivel om.

Tillsammans ska vi använda denna utmanande tid att hitta nya sätt att göra rätt.

Liza Lundberg (S)

Kommunstyrelsens ordförande

Inledning

Det politiska styrets prioriteringar juni 2024

De ekonomiska förutsättningarna för verksamhetsår 2024 är utmanande. Inflationen ger (via prisbasbeloppet) fortsatt ökade pensionskostnader, samtidigt som ökad upplåning och högre ränteläge gör att även räntekostnaderna fortsätter ta en allt större del av kommunens ekonomiska utrymme i anspråk. En nedjusterad befolkningsprognos påverkar också kommunens skatteintäkter negativt med ca 9 mnkr. Tillsammans med kraftigt ökade demografiska behov och en fortsatt urholkning av skatteintäkterna får detta konsekvenser.

Situationen kommer innebära ett hårt tryck på våra verksamheter. Vi budgeterar för ett resultat på 29 mnkr och en reserv på 29,9 mnkr vilket motsvarar 0,7 procent i budgeterat resultat av skatter och utjämnning. Samtidigt som en omställning är nödvändig för att över tid säkerställa god ekonomisk hushållning ser vi det inte som möjligt att 2024 budgetera med två procent i resultat då detta skulle medföra alltför drastiska justeringar. Under treårsperioden kommer dock resultatet kunna hämtas igen.

Budgeten kan bäst beskrivas genom indelningen förlängda satsningar, nya satsningar och nya omprioriteringar. Indelningen syftar till att tydliggöra vilka särskilda satsningar som ligger kvar från föregående år, vilka satsningar som är nya i kommande års budget och vilka nya prioriteringar den politiska ledningen vill se ska genomföras genom tillskapade av ett reformutrymme inom befintlig ram.

Exempel på förlängda satsningar är läsa-, skriva-, räkna-satsningen i skolan, RIA:s lågtröskelboende, korta kön till kulturskolan och digitalisering. Exempel på nya satsningar är igångsättandet av resursskolan, arbetsskor inom omsorgen och finansieringen av en vattenrådgivare. Exempel på nya prioriteringar är höjd grundbemanning inom förskolan vars kostnader ska täckas av minskat behov av timvikarier, utökning av kommundelsutvecklingsmedlen (KDU) som möjliggörs genom bland annat minskat anslag till budgetposten för särskilda framtidssatsningar och en översyn av stödfunktioner så som exempelvis kommunikationskontoret, näringslivskontoret och arbetet med hållbarhetsfrågorna med syfte att skapa en mer effektiv organisation.

Målsättningen är att det från årsskiftet 2023/2024 finns en organisation för näringslivsfrågorna, kommunikationsfrågorna och hållbarhetsfrågorna i syfte att stärka kopplingen till politiken generellt och den politiska ledningen i synnerhet samt möjliggöra kostnadsminskningar. Processen för detta arbetas fram under hösten.

Investeringar i urval

När omgivningarna drar i handbromsen är det extra viktigt att Falu kommun genom sina investeringar bidrar till att de ekonomiska hjulen fortsätter snurra. Samtidigt måste de investeringar vi går fram med inte leda till en alltför hög belåning över tid. En viktig princip för det fortsatta arbetet med investeringsbudgeten blir därför att när nivån 500 mnkr uppnåtts för ett kalenderår så kommer inga igångsättningstillstånd att ges. I stället skjuts projektet framåt i tid.

Uteblir ett större projekt under budgetåret och utrymme kvarstår upp till 500 mnkr kan tidigareläggning av kommande års projekt initieras och igångsättningstillstånd får då sökas för det samma. Syftet med denna princip är att till följd av komplexiteten i större byggprojekt skapa en större flexibilitet mellan identifierade projekt i investeringsbudgeten.

Bland de planerade investeringarna under perioden 2024 - 2028 kan nämnas:

- Nya skolor och förskolor
- Resursskola
- Nya vård- och omsorgsboenden
- Fortsatt utbyggnad av gång-, cykel- och säkra skolvägar
- Flödeshöjande åtgärder/Korsnäsvägen

Planerade investeringar redovisas i avsnitt Investeringar 2024–2028 på sidan 17.

Sammanfattning av satsningar och prioriteringar per nämnd för 2024

Utgångspunkten för den budget som presenteras är en oförändrad skattesats. Utdebiteringen ligger kvar på 22:07 per skattekrona för 2024.

Barn- och utbildningsnämnden

Förlängda satsningar:

- Kompetensutveckling inom barn och familj 0,5 mnkr (minskar med 0,5 mnkr och fasas ut 2025)
- Grundskolan: Läsa, skriva, räkna 8 mnkr
- Näringslivsorienterad skola 1 mnkr
- Arbetskläder i förskolan 1 mnkr

Nya satsningar:

- Volymökning skola 4 mnkr
- Resursskola 3,5 mnkr

Nya prioriteringar:

- Höjd grundbemanning i förskolan

Summa förlängda satsningar 10,5 mnkr

Summa nya satsningar 7,5 mnkr

Summa nya prioriteringar 0 mnkr

Omvårdnadsnämnden

Nya satsningar:

- Införandet av arbetskor 1 mnkr

Nya prioriteringar:

- Höjd grundbemanning

Summa nya satsningar 1 mnkr

Summa nya prioriteringar 0 mnkr

Arbetslivs- och socialnämnden

Förlängda satsningar:

- IOP kvinnojouren Kullan 1 mnkr
- RIA lågtröskelboende 1 mnkr
- Boendestödjure 0,75 mnkr

Ny satsning:

- Skyddat boende/våld i nära relation 2,5 mnkr

Nya prioriteringar:

- Kommunalt jobbspår inom bristyrken

Summa förlängda satsningar 2,75 mnkr

Summa ny satsning 2,5 mnkr

Summa nya prioriteringar 0 mnkr

Kultur- och fritidsnämnden

Förlängda satsningar:

- "Fotbollsvår", konstgräs 1 mnkr
- Korta kön till kulturskolan 1 mnkr
- Underhåll och upprustning Slättabadet mm 1 mnkr
- Bibliotek, läsa/skriva-projektet: 0,4 mnkr

Nya prioriteringar:

- Mer effektivt utnyttjande av lokaler
- Mer gruppundervisning inom Kulturskolan

Summa förlängda satsningar 3,4 mnkr

Summa nya prioriteringar 0 mnkr

Miljö- och samhällsbyggnadsnämnden

Ny satsning:

- Korrigering av ram 12 mnkr
- VA-rådgivare 1 mnkr
- Översyn av näringslivsfrågornas framtida organisering ska göras i syfte att stärka kopplingen till den politiska ledningen
- Översyn och samordning av funktionshinderfrågor till arbetet med social hållbarhet

Ny prioritering:

- Påbörja arbetet med uppdatering av vindbruksplanen
- Omprioritera utredningsarbete i enlighet med beslutat mandatperiodsprogram

Summa nya satsningar 13 mnkr

Summa nya prioriteringar 0 mnkr

Myndighetsnämnden för bygg och miljöfrågor**Nya prioriteringar:**

- Effektivare handläggning med fokus på lagkrav
- Dialog med medborgare med fokus på samverkan och positivt bemötande

Summa nya prioriteringar 0 mnkr

Servicenämnden**Ny prioritering:**

- Justerad lokalförsörjningsprocess
- Justerad tjänstekatalog

Summa nya prioriteringar 0 mnkr

Kommunstyrelsen**Ny satsning:**

- IT-utveckling/digitalisering 3 mnkr (satsningen gäller för 2024 och ökar 2025 och 2026)

Ny prioritering:

- Ett större ansvar för näringslivs-, kommunikations- och hållbarhetsfrågorna åläggs politiken.
- Satsning på IT-säkerhet och beredskap
- Ytterligare 1,5 mnkr tillförs KDU-medel (totalt 2,5 mnkr), möjliggörs genom omprioritering
- Badhusrabatt för anställda, möjliggörs genom omprioritering

Summa ny satsning 3 mnkr

Summa ny prioritering 0 mnkr

Räddningstjänsten Dala Mitt RDM

- Faluns del av tillskott på 7 procent för räddningstjänst 5,0 mnkr

Summa 5,0 mnkr

Kollektivtrafik

- Fördyringar omsorgsresor och skolresor 2,3 mnkr. Från 1 januari 2024 föreslås en skatteväxling med regionen avseende ansvar för färdtjänsthandläggning och riksfärdtjänst.

Summa 2,3 mnkr

Planeringsförutsättningar 2024 – 2026

Befolkningsutveckling

Faluns befolkning ökade kraftigt 2016–2019. Därefter har tillväxten bromsat in och under 2022 sjönk antalet folkbokförda med 19 personer. 2022 började visserligen uppåt, men under andra halvåret skedde en förändring då fler unga i 20–29-årsåldern flyttade från kommunen. Under 2022 föddes det också, i likhet med övriga Sverige (samt Norge och Danmark), färre barn än normalt. Preliminära siffror för årets första månader indikerar att trenden med färre nyfödda håller i sig även under 2023. En tänkbar förklaring till det är att de ökade orosmomenten globalt leder till att unga vuxna avvaktar med att skaffa sitt första barn.

Befolkningsutvecklingen i Falu kommun förväntas vara positiv. Det är främst ett positivt flyttnetto som förväntas driva befolkningstillväxten, extra pådrivet av de nyetableringar som görs i kommunen och dess närområde. Födelsenettet förväntas vara positivt under första delen av prognosperioden, men bli negativt i slutet av den. Detta främst på grund av att fler per år förväntas avlida.

Befolkningen förväntas växa från 59 818 år 2022 till 63 373 år 2035.

Beräkningarna i budgeten för 2024 baseras på en befolkning på 60 000 personer per 1 november 2023. Åren därefter antas en befolkningsökning med 250 invånare per år.

De antaganden som gjorts om befolkningsutvecklingen baseras på SCB:s (Statistiska centralbyråns) befolkningsprognos från år 2022 korrigerat för utfallet per 31 december 2022. Prognosen sträcker sig tjugo år framåt i tiden och baseras på det senaste årets befolkning i kommunen, följt av antaganden om framtida fruktsamhet, dödsrisker, inflyttning och utflyttning. Utifrån de preliminära siffrorna för de tre första månaderna ökar osäkerheten på antalet 0-åringar. Detta spiller också över på den förväntade utvecklingen av antalet barn i grundskoleålder.

Det rådande läget i omvärlden gör det fortsatt svårt att bedöma den framtida befolkningsutvecklingen. Vilken påverkan Northvolts etablering i Borlänge och Dalregementets återetablering i Falun kommer att få på kommunens befolkningstillväxt är också svårt att förutse. Prognosen är därför behäftad med mycket stor osäkerhet.

Befolkningsförändringar i olika åldrar

Nedan redovisas befolkningsförändringar uppdelade i olika åldersintervaller. Under perioden 2022–2035 bedöms befolkningen i Falu kommun öka med ca 3 500 personer. I likhet med tidigare prognoser ser vi en stor ökning för gruppen äldre i intervallet 80–89 år. Gruppen bedöms öka med knappt 1 600 personer (51 procent) mellan åren 2022 och 2035, samtidigt som gruppen 90 år och äldre också ökar markant. Dessa ökningarna ställer fortsatt stora krav på den kommunala äldreomsorgen i form av både hemtjänst och särskilt boende. Under perioden fram till 2035 bedöms minskningen av antalet elever inom grundskolan (6–15 år) uppgå till ca 100 barn. Utmaningen blir dock att elevminskningen inte sker på ett och samma ställe utan att den fördelas över hela kommunen. De nya områden som växer fram kan också ge en ökning av antalet barn.

Från 2022 till 2035 beräknas antalet personer i arbetsför ålder öka med 6,3 procent. Under perioden kommer försörjningskvoten, det vill säga hur många Falubor i icke arbetsför ålder varje Falubo i arbetsför ålder ska försörja, att kulminera. Trots att försörjningskvoten sedan faller tillbaka svagt mot slutet av prognosperioden kommer den ändå att vara på en historiskt hög nivå. Situationen där färre ska försörja fler i icke arbetsför ålder leder till att skatteintäktsutvecklingen blir svag eller till och med negativ sett till det totala antalet invånare. Den här utvecklingen leder också till brist på arbetskraft.

Tabell 1 Befolkning uppdelad i åldersgrupper - prognos 2023

	0	1-5	6	7-15	16-19	20-29	30-49	50-66	67-79	80-89	90-	Summa
2022	578	3 392	757	6 561	2 842	6 179	15 201	11 794	8 802	3 079	633	59 818
2023	609	3 354	693	6 662	2 851	6 174	15 359	11 776	8 825	3 230	645	60 177
2024	603	3 306	736	6 680	2 916	6 158	15 512	11 778	8 726	3 483	656	60 554
2025	598	3 268	723	6 701	2 958	6 283	15 602	11 832	8 591	3 710	676	60 941
2026	605	3 224	718	6 736	3 005	6 345	15 679	11 872	8 449	3 916	704	61 254
2027	610	3 217	689	6 725	3 067	6 500	15 704	11 886	8 318	4 103	732	61 550
2028	614	3 242	656	6 674	3 112	6 592	15 763	11 900	8 192	4 223	782	61 751
2029	619	3 240	686	6 659	3 060	6 685	15 772	11 937	8 050	4 398	835	61 941
2030	624	3 252	679	6 607	3 096	6 773	15 749	12 006	7 975	4 495	866	62 123
2031	624	3 285	672	6 579	3 091	6 953	15 791	11 951	8 017	4 556	893	62 414
2032	626	3 312	680	6 502	3 123	7 107	15 832	11 950	7 994	4 638	933	62 696
2033	629	3 336	686	6 489	3 152	7 145	15 951	11 938	7 994	4 664	990	62 974
2034	635	3 357	692	6 445	3 160	7 250	16 051	11 901	8 032	4 636	1 092	63 251
2035	639	3 367	698	6 415	3 158	7 253	16 040	11 980	8 008	4 638	1 179	63 373
2022-2035	61	-25	-59	-146	316	1 074	839	186	-794	1 559	546	3 555
%	10,5%	-0,7%	-7,8%	-2,2%	11,1%	17,4%	5,5%	1,6%	-9,0%	50,6%	86,3%	5,9%

Den makroekonomiska utvecklingen

Fortsatt hög inflation präglar både världsekonomin och Sverige i år och nästa år. Toppen på inflationen ser ut att ha passerat i flertalet länder inklusive Sverige, men den beräknas inte komma ned till centralbankernas inflationsmål förrän i slutet av 2023 eller långt in i 2024. SKR (Sveriges Kommuner och Regioner) gör bedömningen att Riksbanken (liksom andra centralbanker) hellre tar i för mycket än för lite i bekämpningen av inflationen för att inte riskera en alltför utdragen period med inflation över målnivån. Riksbanken antas därför höja styrräntan ytterligare en gång under året. Svenska hushåll drabbas särskilt hårt av räntehöjningar eftersom de har höga bostadslån och för att en hög andel har lån med korta bindningstider. Det gör att den högre räntan slår igenom snabbare och hårdare än i många andra länder. Den svaga svenska kronan bidrar också till att vi i Sverige har en högre inflation än i omvärlden.

Efter en kort period av normalisering och återhämtning efter pandemin går ekonomin åter in i en lågkonjunktur och under 2023 minskar BNP med 1,0 procent. Det är i första hand de delar av efterfrågan som är räntekänsliga som bidrar till konjunkturedgången; hushållens konsumtion och investeringarna, främst bostadsinvesteringarna. Den höga inflationen urholkar reallönerna och den reala disponibla inkomsten minskar i år. Utrymmet för hushållen att konsumera begränsas tydligt. Även offentlig konsumtion utvecklas svagt och landar på noll-tillväxt i år. Den statliga konsumtionen ökar dock till följd av ambitionshöjningar inom främst försvaret och rättsväsendet. Kommunsektorns konsumtion minskar däremot till följd av det dystra ekonomiska läget samt, för regionerna, en fortsatt utfasning av pandemirelaterade åtgärder. Svensk konjunktur antas bli svag även 2024 och först 2025 är nästa konjunkturuppgång på plats.

Att efterfrågan minskar i år innebär att många företag behöver anpassa sina kostnader. Samtidigt behöver de göra en avvägning mellan att anpassa sig till lågkonjunkturen på kortare sikt och att klara kompetensförsörjningen på längre sikt. Det handlar om den mer strukturella kompetensbristen och storleken på personalstyrkan. Det är stora kostnader involverade i att rekrytera personal och det finns stora matchningsproblem mellan utbud och efterfrågan på arbetsmarknaden.

Arbetslösheten bedöms tillfälligt öka till 9,0 procent 2024 innan den faller tillbaka igen. Att reallönerna har fallit gör nu att arbetskraftsutbudet sannolikt kommer att öka framöver. Detta, ihop med fortsatt normalisering efter pandemin, gör att SKR bedömer att medelarbetstiden och sysselsättningen kommer att öka 2025–2026.

De negativa konjunkturutsikterna och den höga inflationen har kommit snabbt och ger ett bekymmersamt läge i de flesta kommuner. Efter flera år med starka resultat behöver kommunsektorn nu hantera ett ekonomiskt tufft läge samtidigt som den långsiktiga demografiska utmaningen finns kvar i botten. På många håll är det också svårt att hitta arbetskraft med rätt kompetens och den utmaningen blir dessutom väsentligt större kommande år. För kommunerna är behovet särskilt fokuserat till äldreomsorgen. För att hantera situationen vidtar kommunerna olika åtgärder som anpassas utifrån de lokala utmaningarna, behoven och förutsättningarna. Det handlar bland annat om att effektivisera och bromsa de ökade behoven av välfärd med hjälp av förebyggande arbete. Det krävs också nya arbetssätt, bland annat genom att nyttja digital teknik, stärka arbetsmiljön och skapa förutsättningar för fler att arbeta längre och heltid.

Skatteunderlagets utveckling

I beräkningarna av kommunens skatteintäkter för åren 2024–2026 används antaganden om utveckling av skatteunderlaget baserad på SKR:s prognos i april 2023. Se tabell nedan.

Tabell 1 Skatteunderlagets utveckling, procentuell förändring

	2022	2023	2024	2025	2026	2022–2026
SKR, apr	5,4	4,3	4,0	4,8	4,7	25,4
SKR, feb	5,4	3,8	4,6	4,4	4,0	24,3
ESV, mar	5,1	4,3	3,7	4,2	3,9	23,0
Reg, apr	5,0	4,4	2,4	4,5	5,3	23,5

Källa: Ekonomistyrningsverket, Regeringen, SKR.

Det var en fortsatt stark tillväxt av skatteunderlaget 2022 efter återhämtningen som skedde 2021 efter pandemin. Även om lönesumman dämpades i slutet av 2022 så är utvecklingen fortsatt stark i början av 2023. Precis som ekonomin, fortsätter dock skatteunderlaget att bromsa in under 2023 och utvecklingen är något svagare även under 2024. Trots detta är ökningen för dessa år fortfarande i linje med den historiska utvecklingen.

Under 2025 och 2026 ökar skatteunderlaget mer till följd av fler arbetade timmar i ekonomin. Dels för att sänkta reallöner ökar drivkraften för att arbeta, dels för att uppräknade skiktgränser för skattesatser gör det lönsamt att arbeta mer. Dessa effekter påverkar utbudet i ekonomin positivt och det nominella skatteunderlaget ökar mer än det historiska genomsnittet. Därtill fortsätter konjunkturåterhämtningen under denna period.

Trots att det nominella skatteunderlaget under prognosperioden ökar något mer än ett historiskt genomsnitt kommer köpkraften att urholkas kraftigt. De senaste tio åren har det reala skatteunderlaget ökat med 1,6 procent per år i genomsnitt. Under 2023 – 2026 ökar nu det reala skatteunderlaget bara med 1,1 procent i genomsnitt. 2023 står dessutom ut som ett mycket svagt år med 2,5 procents *minskning* av det reala skatteunderlaget. Det är först 2025 som det reala skatteunderlaget kommer att vara uppe på 2022 års nivå igen enligt SKR:s senaste prognos. Sammantaget för perioden beräknas skatteunderlaget inte räcka till att finansiera en växande kommunal verksamhetsvolym i linje med den senaste tioårsperioden.

Utvecklingen av Falu kommuns ekonomi

I det följande redovisas ekonomiska nyckeltal utifrån vilka signaler som ges om utvecklingen och därmed kan vara ett hjälpmedel i den ekonomiska planeringen.

Årets resultat

Falu kommun gör bedömningen att ett av de finansiella målen för kommunen bör vara kopplat till kommunens resultatnivå. Långsiktigt bör resultatet uppgå till minst 2 procent av skatteintäkter och utjämning. Motiven till att uppnå ett sådant överskott är framför allt kommande års investeringsbehov men också ökade kostnader för avtalspensioner, strävan att stärka soliditeten och en reserv för oförutsedda händelser. Kommunens goda resultat under 2020, 2021 och 2022 har förstärkt den finansiella förmågan vilket är positivt med tanke på att läget för planperioden ser mycket bekymmersamt ut. Den långsiktiga målsättningen kvarstår och är fortfarande prioriterad. Den största utmaningen blir verksamheternas effektiviseringar och krympning av kostnadsvolymen in i budgeterade driframar.

Upprättad prognos för helåret 2023 per april visar ett underskott om 28 mnkr, vilket är 29 mnkr sämre än det budgeterade resultatet om 1 mnkr. Verksamheterna prognostiserar sammantaget ett underskott på 89 mnkr, varav barn- och utbildningsnämnden - 43 mnkr, omvårdnadsnämnden - 31 mnkr och servicenämnden - 18 mnkr. Reserven för oförutsedda händelser bedöms inte bli helt förbrukad under året och väger därför upp nämndernas underskott med 15 mnkr.

Jämfört med tidigare bedömningar räknar SKR (Sveriges Kommuner och Regioner) i sin aprilprognos med en starkare skatteunderlagstillväxt för 2023. Tack vare det beräknas Falu kommuns skatteintäkter för 2023 bli 59 mnkr högre än budgeterat.

Utveckling av pensionskostnader

Från den 1 januari 2023 gäller ett nytt pensionsavtal, AKAP-KR, som berör i princip samtliga medarbetare inom offentlig sektor. Avtalet innebär en förbättring av pensionsnivåerna för kommunens anställda men det innebär samtidigt kraftigt ökade kostnader, främst under de första åren.

Det nya avtalet omfattar merparten av kommunens nuvarande och framtida anställda. Det nu gällande pensionsavtalet (KAP-KL) kommer fortsatt vara aktuellt och valbart för de av kommunens befintliga anställda som omfattas av den förmånsbestämda delen (för löner över 7,5 inkomstbasbelopp). AKAP-KR kommer endast att innehålla en avgiftsbestämd del (6% av lönesumman, jmf med 4,5% i det nuvarande avtalet), vilket innebär att en ännu större del av kommunens pensionskostnader utbetalas årligen och att andelen som ligger kvar som skuld/avsättning i balansräkning minskar.

Det finns även en underliggande ökning av pensionskostnaderna, som blir allt kraftigare då antalet kommunala pensionärer ökar samtidigt som intjänandekostnaderna för de anställda ökar. En bidragande orsak är den statliga karriärtjänstreformen för lärare som medför ökade pensionskostnader. De senaste prognoserna visar på en ytterligare belastning på grund av nya indexeringsregler i den allmänna pensionen som medför en övervältring av pensionskostnader från staten till kommunsektorn. Den allmänna prisökningen genom en högre inflation och förväntningarna på högre räntenivåer påverkar också kommunens pensionskostnader markant.

De totala pensionskostnaderna för 2024 (exkl. finansiell värdesäkring) beräknas uppgå till 314 mnkr. Av denna summa finansieras ca 240 mnkr genom den interndebitering som belastar styrelse och nämnder för de pensioner som tjänas in under 2024. Resterande kostnader belastar den

gemensamma finansförvaltningen. Ökningen av pensionskostnader mellan 2022 och 2023 var mycket kraftigt men förutsatt en lägre inflation, bedöms kostnadsökningen plana ut till 2024.

Pensionsåtaganden som intjänats före år 1998 har aldrig värdesäkrats genom motsvarande resultatredovisning utan har hittills redovisats som ansvarsförbindelse. Per den 31 december 2022 uppgick denna skuld till 1 158 mnkr varav 224 mnkr utgörs av särskild löneskatt. År 2024 beräknas utbetalningarna från ansvarsförbindelsen uppgå, inklusive särskild löneskatt, till ca 78 mnkr.

Finansiella mål för god ekonomisk hushållning

Falun växer och får fler invånare vilket innebär att investeringarna under de kommande åren kommer att ligga på en hög nivå. På både kort och lång sikt är det därför av yttersta vikt att ha balans mellan intäkter och kostnader samt fokusera på driftkonsekvenser av investeringar och långsiktiga åtaganden. Varje generation ska bära sina kostnader, vilket kräver stort ansvarstagande och god budgetdisciplin.

Långsiktig planering och en stabil ekonomi gör det möjligt att klara tuffare perioder, satsa offensivt samt hantera nya förutsättningar och konjunkturväxlingar. Det förutsätter att alla bolag och förvaltningar har en budget i balans. En välskött ekonomi skapar trygghet för medarbetare och bidrar till möjligheterna att ge en bättre service till invånare, brukare och kunder.

Programmet för mandatperioden, som kommunfullmäktige fastställde den 20 april 2023, pekar ut sju målområden som är prioriterade under den kommande mandatperioden. Målområde ett fokuserar särskilt på vikten av god ekonomisk hushållning och definierar de övergripande målsättningarna för kommunen. Av programmet framgår att kommunen under mandatperioden har som mål att uppnå ett resultat på två procent av skatteintäkter och utjämning, en fortsatt förbättrad soliditet samt en självfinansieringsgrad av investeringar på minst 50 procent. Nedan förtydligas intentionerna från programmet för mandatperioden.

För kommunkoncernen

Inom kommunkoncernen finns gemensamma prioriterade målområden för både finansiella och verksamhetsmässiga mål för god ekonomisk hushållning. För bolagen anges målsättningarna i ägardirektiven. För såväl de helägda bolagen som för kommunen anges finansiella mål kopplat till resultat och soliditet. Kommunfullmäktiges prioriterade målområden riktar sig till både den kommunala organisationen och de kommunala bolagen. Utöver dessa kan bolagen utfärda egna kompletterande riktlinjer och mål för finansiell planering. Respektive styrelse har ett självständigt ansvar för bolagets finansiella verksamheter och risker. Uppföljning av de kommunala bolagens finansiella mål sker i samband med årsredovisningen.

För Falu kommun

Mål 1. Kommunens resultat ska uppgå till minst 2 % av skatteintäkter och kommunalekonomisk utjämning.

Sedan 2006 har kommunen haft som finansiell målsättning att resultatet ska uppgå till minst två procent av skatteintäkter och utjämning. Motiven till att uppnå ett sådant överskott är till exempel kommande års investeringsbehov, ökade kostnader för avtalspensioner, strävan att stärka soliditeten och en reserv för oförutsedda händelser.

De rådande omständigheterna med kraftiga kostnadsökningar inom flera områden och rådande lågkonjunktur medför att kommunens ekonomiska läge kommer att vara mycket ansträngt de närmaste åren. Det innebär i sin tur att målsättningen om en långsiktigt hållbar resultatnivå blir mycket svår att nå. Även om det budgeterade resultatet inte når upp till det beslutade målet, bedöms ett lägre resultat under en begränsad period vara försvarbart. Den långsiktiga målsättningen kvarstår och är fortfarande prioriterad.

Mål 2. Soliditeten, inklusive ansvarsförbindelse för pensioner, ska förbättras.

Soliditeten (eget kapital i procent av totala tillgångar, exklusive förmedlade lån) speglar hur mycket tillgångar och skulder som ansamlats under tidigare generationer. Ur ett generationsperspektiv bör soliditeten beräknas med samtliga tillgångar och skulder, även inklusive de pensionskulder som intjänats av personal före 1998 och som inte redovisas i balansräkningen.

Per 31 december 2022 uppgick soliditet inklusive pensionsskulder till 18 procent.

Mål 3. Självfinansieringsgraden, som snitt under en 5-årsperiod, ska vara minst 50 %.

Investeringar som görs i den kommunala verksamheten innebär kostnadsbelastningar över långa perioder. Det är därför viktigt att investeringarna finansieras så att kommande generationer inte belastas med effekter av tidigare investeringar. Självfinansieringsgraden visar till hur stor del kommunens investeringar finansieras enbart med medel som kommunen själv genererat.

Den tidigare målsättningen om, i princip, helt egenfinansierade investeringar ser ut att vara extremt svår att nå under planperioden. Skälen till stor självfinansiering är fortsatt mycket prioriterade. Under den kommande planperioden 2024 - 2026 medför dock de kraftiga kostnadsökningarna och den kommande lågkonjunkturen att självfinansieringsgraden inte når upp till den långsiktigt hållbara nivån. Under planperioden 2024 - 2026 är målsättningen att självfinansieringsgraden ska ligga på minst 50 procent. Därefter måste andelen investeringar som egenfinansieras öka igen.

Ekonomisk sammanställning

Driftramar för budget 2024 och ekonomisk plan 2025 och 2026 (belopp i mnkr)

Styrelse/Nämnd	Budget 2023	Budget 2024	Plan 2025	Plan 2026
Kommunstyrelsen:				
<i>Kommundirektören</i>	5,1	4,2	4,2	4,3
<i>Kommunstyrelseförvaltningen</i>	83,4	80,6	82,8	85,0
<i>Beslutsorgan</i>	22,6	22,4	23,0	23,2
<i>Reserv - oförutsedda händelser</i>	25,8	29,9	29,9	29,9
<i>Kollektivtrafik</i>	29,5	30,0	30,5	30,9
<i>Ej förvaltningsanknuten verksamhet</i>	92,5	97,4	98,7	100,1
Summa kommunstyrelsen	258,8	264,5	269,1	273,4
Barn- och utbildningsnämnd	1 814,8	1 868,1	1 938,9	1 997,4
Omvårdnadsnämnd	1 377,7	1 461,7	1 530,6	1 571,8
Arbetslivs- och socialnämnd	235,2	232,3	233,4	236,9
Miljö- och samhällsbyggnadsnämnd	169,0	172,9	188,1	195,0
MSN exploateringsverksamhet	-15,0	-8,0	-35,0	-55,0
Myndighetsnämnd	15,4	15,6	15,8	16,1
Kultur- och fritidsnämnd	225,5	230,2	236,1	239,7
Servicenämnd	7,3	7,4	7,5	7,6
Valnämnd	0,2	1,4	0,2	0,2
Gem nämnd för alkoholhandläggning	0,0	0,0	0,0	0,0
Gem nämnd för upphandling	6,5	6,9	7,0	7,1
Överförmyndarverksamhet	5,3	5,9	6,0	6,1
Kommunrevision	2,7	2,7	2,7	2,7
Summa verksamheter drift	4 103,4	4 261,6	4 400,5	4 499,0
Centralt finansierad pensionskostnad	39,9	42,8	1,5	2,1
Avgår intern intäkt för interna kapitalkostnader	-199,5	-219,6	-245,1	-259,9
Summa totalt	3 943,8	4 084,8	4 156,8	4 241,3

Ramväxlingar mellan nämndernas driftbudgetar

Ovanstående driftramar innehåller, förutom den politiska ledningens prioriteringar, ramväxlingar enligt nedan:

- Ramväxling avseende byte av organisatorisk tillhörighet för Ungdomsslussens verksamhet, flytt av det kommunala aktivitetsansvaret (KAA) samt verksamheten Introduktionsprogrammet Arbetsmarknads- och integrationskontoret (IM AIK) – totalt 2,8 mnkr från arbetslivs- och socialnämnden till barn- och utbildningsnämnden

Under hösten kommer arbetet med att ta fram underlag för ramväxling mellan verksamheterna avseende en ny tjänstekatalog för kommunens IT-verksamhet att fortsätta. Vidare pågår arbetet med gränsdragning mellan verksamheterna avseende nyttjande av bland annat idrottshallar. Under hösten fastställs även SKR:s rekommendationer avseende internränta och PO-påslag, vilket kommer innebära behov av ramväxling mellan finansförvaltning och nämnderna.

Efter att den aviserade översynen av näringslivsfrågornas framtida organisering har genomförts kan det finnas behov av ändringar i nämndernas ramar. Detta får i så fall hanteras under hösten.

Investeringar 2024 – 2028

Investeringstakten har under senare år varit hög och ser fortsatt mycket hög ut under kommande planeringsperiod. På kort sikt måste kommunen hantera ökande investeringsbehov i skolor och vård- och omsorgsboenden, lokaler, park- och gatanläggningar, men även stora demografiska förändringar. Oberoende av om detta sker genom att kommunen bygger i egen regi eller hyr externt påverkas nämndernas driftkostnader.

Enligt investeringsplanen uppgår investeringarna till 763 mnkr 2024, 640 mnkr 2025 och 709 mnkr 2026. Detta innebär att investeringarna under planperioden inte kan finansieras med eget kapital till 100 procent. För att kunna hålla planperiodens höga investeringsnivå krävs att Falu kommun ökar sina lån i takt med att investeringarna genomförs. Lånebehovet kan begränsas om försäljning av fastigheter som är dåligt utnyttjade eller inte används för kommunal verksamhet genomförs.

För åren 2027–2028 återfinns investeringsbehov för 749 mnkr 2027 och 462 mnkr 2028. Största enskilda posterna dessa år är fortsatta satsningar på förskolor, skolor, vård- och omsorgsboenden samt gruppboendestäder.

Servicekommitténs fastighetsinvesteringar under planperioden avser flera nya förskolor och investeringar i skolbyggnader. Det är viktigt med kontinuerlig och långsiktig dialog mellan servicekommittén och barn- och utbildningskommittén för att skapa kostnadseffektiva, långsiktiga lokallösningar. Underhållsrenoveringar i ventilation och skolköksrenoveringar fortsätter enligt plan. Planer finns även för flera gruppboendestäder inom LSS. Alternativ till egen byggnation kan vara hyreskontrakt i externa lokaler, något som avgörs beroende på det långsiktiga behovet.

Investeringsplanen inkluderar två nya vård- och omsorgsboenden.

Om- och tillbyggnation av Kristinehallen och Dalateatern samt ett nytt parkeringshus på Postenparkeringen finns med i investeringsplanen, men givet beskedet från Region Dalarna gällande länsbyggnaden kan investeringsnivåerna för Kristinehallen och Dalateatern komma att ändras.

Samtliga investeringar överstigande 5 mnkr ska ha en tidplan för start och avslut, dvs när investeringen tas i bruk, där även betalningsflödet specificeras. Uppföljning och revidering av dessa planer sker i samband med ordinarie periodrapportering.

Vid beräkning av kapitalkostnader kommer den av SKR föreslagna internräntan, som för 2024 uppgår till 2,5 procent, att tillämpas.

Tabellen nedan visar investeringsutrymme för respektive nämnd.

Investeringsbudget 2024 med plan för 2025–2028 (belopp i mnkr)

<i>Nämnd/styrelse</i>	Budget	Plan	Plan	Utanför plan	
	2024	2025	2026	2027	2028
<i>Kommunstyrelsen</i>	47,5	14,0	10,2	9,0	21,8
Service nämnden	573,5	504,5	479,6	532,0	337,5
Barn- och utbildningsnämnden	11,6	9,1	8,1	8,1	8,1
Omvårdnadsnämnden	4,1	4,2	4,2	4,2	4,3
Arbetslivs- och socialnämnden	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Miljö- och samhällsbyggnadsnämnden	112,4	90,0	197,0	190,2	83,1
Kultur- och fritidsnämnden	14,0	18,6	10,4	5,4	6,9
<i>Summa nämnder</i>	715,6	626,5	699,4	739,9	439,9
<i>SUMMA INVESTERINGAR</i>	763,0	640,4	709,5	748,9	461,7
<i>SUMMA EXPLOATERINGAR</i>	10,6	34,5	97,8	63,1	80,3

Den kommunala budgeten belastas också av de investeringar på Lugnetområdet som genomförs i det helägda bolaget LUFAB:s regi, då dessa anläggningar till största del hyrs av kultur- och fritidsnämnden.

Specificering av investerings- respektive exploateringsprojekt som kräver igångsättningstillstånd (belopp i mnkr)

För investeringsprojekt överstigande 5 mnkr krävs ett igångsättningstillstånd av kommunstyrelsen. Denna prövning görs med hänsyn till kommunens likviditetsläge. Investeringsprojekt som krävt ett igångsättningstillstånd ska alltid slutredovisas i kommunstyrelsen.

I tabellerna nedan specificeras de projekt i investerings- respektive exploateringsplanen som har en planerad start för genomförande 2024 - 2026 och som omfattas av kravet på igångsättningstillstånd. Beloppen för respektive projekt utgör grovt uppskattade kostnader utifrån tidiga kalkyler.

Nämnd	Investeringsprojekt	2024	2025	2026	2026	2028
SEN	Vikaskolan		10,0	105,0	105,0	
SEN	Västra skolan	30,0				
SEN	Linghedsskolan	20,0				
SEN	Danholn		6,0			
SEN	Toftaskolan/Toftaäng			12,6		
SEN	Liljanskolan		10,0	20,0		
SEN	Resursskola	20,0				
SEN	Kristinegymnasiet tillbyggnad			10,0	50,0	40,0
SEN	Förskola Lasarettet (8 avd)			55,0	35,0	
SEN	Förskola Jungfrun (utbyggnad 3 avd)	15,0	25,0			
SEN	Förskola Främby (6 avd)		45,0	25,0		
SEN	Förskola Grycksbo (8 avd)				45,0	45,0
SEN	Vård/omsorgsboenden ej påbörjat		10,0	75,0	75,0	
SEN	Vård/omsorgsboenden ej påbörjat			10,0	75,0	75,0
SEN	LSS "små stugor"	15,0	15,0			
SEN	Gruppboestad 2026		5,0	16,5		
SEN	Gruppboestad 2027			5,0	16,5	
SEN	Dalateatern	4,0	35,0	20,0		
SEN	Kristinehallen	110,0	80,0			
SEN	Gymnastiksal Södra ej påbörjad	5,0	35,0			
SEN	Gymnastiksal Östra ej påbörjad			5,0	35,0	
SEN	Slättabadet	15,0				
MSN	Centralbron	40,0				
MSN	Korsnäs vägen Knutpunkten-Cirkulationsplats Magasinet	1,0	12,5	12,5	12,5	
MSN	Investering till följd av FÖP Falu tätort			7,2	16,2	
MSN	Stora Torget	0,4	0,4	0,4	7,0	
MSN	Postenparkeringen P-hus	4,0	40,0	140,0	100,0	

Nämnd	Exploateringsprojekt	2024	2025	2026	2026	2028
MSN Expl	Simonsberget/Källviksberget		2,0	26,5	26,5	
MSN Expl	Strandvägen	1,0	4,5	15,0	15,0	62,4
MSN Expl	Nordvästra myran Gator			10,0		
MSN Expl	Förhandling 1 TB	0,3	0,5	20,0		
MSN Expl	Förhandling 3 LG		0,5	10,0		
MSN Expl	Born	0,8			7,5	
MSN Expl	Kvarnberget södra	0,5		0,7	10,0	
MSN Expl	Övre Gruvriset 10:2, OBOS		6,0	8,0		0,8
MSN Expl	Västra Tallen norra Bostadsgata (Övre gruvriset)	2,0		4,0		0,6
MSN Expl	Västra Tallen Norra Industrigata	2,0	7,9			0,6
MSN Expl	Ingarvet Norr	0,5	9,5			

Resultaträkning 2024–2026

Belopp i mnkr	Prognos apr-23	Budget 2024	Plan 2025	Plan 2026
Verksamhetens nettokostnad	-4 032,0	-4 084,8	-4 156,8	-4 241,3
- varav pensionskostnad	-266,0	-282,2	-244,4	-248,7
Avskrivningar	-166,4	-184,8	-203,8	-221,9
Summa verksamhetens nettokostnad	-4 198,4	-4 269,6	-4 360,6	-4 463,2
Skatteintäkter	3 361,7	3 482,6	3 628,0	3 784,9
Generella statsbidrag o utjämning	814,2	843,8	847,8	859,0
Summa skatteintäkter	4 175,9	4 326,4	4 475,8	4 643,9
Finansiella intäkter	52,8	41,1	44,6	50,1
Finansiella kostnader	-58,8	-69,2	-66,0	-90,1
-varav ränta pensionsskuld	-27,3	-31,9	-6,1	-8,5
Summa finansnetto	-6,0	-28,1	-21,4	-40,0
Årets resultat	-28,5	28,7	93,8	140,7
Finansiellt mål, 2 % av skatter och utjämning	83,5	86,6	89,6	92,9
Budgeterat resultat i % av skatter och utjämning	-0,7%	0,7%	2,1%	3,0%

Avstämning mot balanskrav

Balanskravet, den av riksdagen fastställda nedre gränsen för den ekonomiska utvecklingen i en kommun, innebär att resultatet varje år ska vara positivt, d.v.s. intäkterna måste överstiga kostnaderna. Men ett nollresultat är inte tillräckligt för att på lång sikt uppnå kommunallagens krav på god ekonomisk hushållning. Bedömningen är att kravet på god ekonomisk hushållning kan anses tillgodosett när årets resultat uppgår till minst två procent av skatteintäkter och kommunalekonomisk utjämning.

I enlighet med reglerna om balanskravet ska negativa resultat återställas inom tre år. Inga ansamlade förluster från tidigare år finns i Falu kommuns resultat. Prognosen för 2023 pekar dock på att Falu kommun inte kommer att uppnå ett positivt resultat för året.

I samband med bokslutet för 2021 fattade kommunfullmäktige beslut om att avsätta 78 mnkr av årets resultat till resultatutjämningsreserven (RUR), där det sedan tidigare fanns en avsättning om 99 mnkr. Vid bokslutet 2022 utökade avsättningen med sju miljoner kronor. Den totala avsättningen är nu 184 mnkr, vilket också är vad reserven maximalt får uppgå till. Syftet med RUR är att kunna bygga upp en reserv under goda tider för att senare, under vissa omständigheter, kunna utnyttja denna när till exempel skatteunderlagsutvecklingen är svag.

Balansräkning 2024–2026

Belopp i mnkr	Budget 2024	Plan 2025	Plan 2026
Anläggningstillgångar	5 048,2	5 519,4	6 104,7
Omsättningstillgångar	759,4	761,9	731,1
Summa tillgångar	5 807,6	6 281,3	6 835,8
Eget kapital	1 904,7	1 998,5	2 139,2
Avsättningar			
-pensioner	290,1	286,9	284,5
-avsättning löneskatt	70,4	69,6	69,0
-andra avsättningar	29,0	29,0	29,0
Summa avsättningar	389,5	385,5	382,5
-Långfristiga skulder	2 573,0	2 966,0	3 393,0
-Kortfristiga skulder	940,4	931,3	921,0
Summa skulder	3 513,4	3 897,3	4 314,0
Summa eget kapital, avsättningar och skulder	5 807,6	6 281,3	6 835,8
<i>Ansvarsförbindelse för pensionsförpliktelser</i>	1 183,0	1 127,0	1 077,0

Kassaflödesanalys 2024–2026

Belopp i mnkr	Budget 2024	Plan 2025	Plan 2026
Den löpande verksamheten			
Årets resultat	28,7	93,8	140,7
Justering för övr. ej likviditetspåverkande poster	171,4	190,7	208,7
<i>Medel från verksamheten före förändringar av rörelsekapital</i>	200,0	284,5	349,5
Kassaflöde från förändringar i rörelsekapital			
Förändring av lager	0,0	0,0	0,0
Förändring av fordringar (- anger ökning av fordringar)	0,0	0,0	0,0
Förändring av skulder (+ ökning av skulder)	0,0	0,0	0,0
Kassaflöde från den löpande verksamheten	200,0	284,5	349,5
Investeringsverksamheten			
Investering i anläggningstillgångar	-773,6	-675,0	-807,3
Försäljning av anläggningstillgångar	0,0	0,0	0,0
Kassaflöde från investeringsverksamheten	-773,6	-675,0	-807,3
Finansieringsverksamheten			
Upptagna lån(+)/amortering av skuld(-)	546,0	393,0	427,0
Ökning(-)/minskning(+) av långfristiga fordringar	0,0	0,0	0,0
Minskning av avsättningar pga. utbetalningar			
Kassaflöde från finansieringsverksamheten	546,0	393,0	427,0
Årets kassaflöde	-27,6	2,5	-30,9
Likvida medel vid årets början	293,5	265,9	268,4
Likvida medel vid årets slut	265,9	268,4	237,6